

OPASTEITA KYLMÄÄN SOTAAN

KARL KAISER & HANS-PETER SCHWARZ (eds.): *America and Western Europe: Problems and Prospects*. Lexington Books 1977, 447 s.

Viime vuosikymmen asetti Yhdysvaltain ja Länsi-Euroopan ulkopoliittisen yhteistyön monien koettelemusten eteen. Muutokset itä-länsi -suhteissa, öljykriisi, dialogi teollisuusmaiden ja kehitysmaiden välillä, eurokommunismi ja ongelmat Euroopan talousyhteisön sisällä mutkistivat omalta osaltaan länsiliittoutuman yhteistä tavoiteasettelua ja ulkopoliittikan toteuttamista. *Karl Kaiser* ja *Hans-Peter Schwarz* ovat toimittaneet Yhdysvaltain ja Länsi-Euroopan yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa työskentelevien tutkijoiden yhteistyön ongelmia käsittelevien artikkeleiden kokoelman. Teos on työstetty vuosina 1976–77. Useimmat kirjoittajat ovat erikoistuneet itä-länsi -suhteiden tutkimukseen. Lisäksi monilla on laaja kokemus ulko-, turvallisuus- ja talouspolitiikan tekemisestä. Mukana ovat esim. *William E. Griffith*, *Henry Owen*, *Wolfgang Wagner*, *Andrew Shonfield* ja *Raymond Vernon*. Kokoomateos porautuu usealta eri kulmalta kysymykseen, kestäkö Yhdysvaltain ja Länsi-Euroopan yhteinen ulkopoliittinen konseptio kansainvälisen murroksen haasteet, ja mitä on tehtävä ongelmien ratkaisemiseksi. Kirjassa käsitellään mm. läntisen talousjärjestelmän kehitystä, monikansallisia yrityksiä ja ammattiyhdistysliikkeitä; turvallisuuspoliittista järjestelmää, aseidenriisuntaneuvottelua ja eurokommunismia; kulttuurista, mielihedemuodostusta ja elitistisiä ryhmissuhteita. — Siis lähes kaikkea mahdollista politiikan ja valtiosuhteiden alueelta. Koosteen pääpaino on kuitenkin talous- ja turvallisuuspoliittisten kysymysten käsittelyssä.

Perustaa yhteistyön onnistumiselle ja epäonnistumiselle haetaan aina siirtomaavallan ajoilta. Käydään läpi kylmän sodan aika ja päädytään liennytykseen. Juuri tämän historiallisen perspektiivin ansiosta kirja tarjoaakin lukijalleen mahdollisuuden pohtia nykyisyyttä ja arvioida tulevaisuutta.

Laajassa talouspoliittisessa jaksossa luodaan alkajaisiksi melko ylimalkainen ja it-

seen toisteleva kuva taloussuhteiden kehityksestä maailman mitassa. Vapaamarkkinajärjestelmän tulevaisuutta analysoivat *Norbert Klotten* ja *Wilhelm Rall* näkevät amerikkalaisten suruksi ja murheeksi tämän järjestelmän aikansa eläneeksi. Kehitys on etenemässä kohti sekatalousjärjestelmää. Globaaleja, UNCTADin tapaisia järjestelyjä pidetään puutteellisina ja maailman talousjärjestelmää vinouttavina. Sen sijaan esim. Loménin sopimuksen tyyppiselle järjestelylle, jolla Euroopan talousyhteisö järjesteli kauppasuhteitaan Afrikkaan, Karibian meren ja Tyynen valtameren valtioihin, kirjoittajat antavat varauksettoman tunnustuksensa. Maailmantalous halutaan kyllä nähdä yhtenä ja yhteisen kokonaisuutena, mutta integraatiokehitys, regionaaliset ja bilateraaliset järjestelyt tunnustetaan varsinaisiksi järjestelmää luoviksi ja muokkaviksi tekijöiksi.

Tiukan integraatiokehityksen kirjoittajat arvioivat johtavan pikemminkin disintegraatioon. He pyrkivät pontevasti osoittamaan, miten esim. Yhdysvaltain ja talousyhteisömaiden välinen yhteistyö on perustunut ja perustuu Yhdysvaltain määrätietoiseen syrjintään, ja minkälaisia poliittisia ristiriitoja siitä on aiheutunut. Koko talousyhteisön ja Yhdysvaltain välisen kaupan vapauttamisen uskotaan olevan vasta alkutaipaleellaan ja täynnä mahdollisuuksia. Sen sijaan Atlantin yhteisön ja kolmannen maailman maiden välisen kaupankäynnin katsotaan sitä vastoin kulkevan vääjäämättömästi kohti tiukempaa protektionismia.

Maaillan vanha talousjärjestelmä ei tunnu tyydyttävän ja uudet vaihtoehdot eivät kelpaa; korjaillaan siis entistä, kuten *Henry Owen*, *Wilhelm G. Grewe* ja *Francois Cuchène* ehdottavat. Liberalistiseen ajatteluun perustuvaa kehystä tulee lujittaa ja ennen muuta läntisten teollisuusmaiden tuottavuutta lisätä. Valtiovallan puuttuminen talouselämän kehittämiseen toki rajatapauksissa tunnustetaan. Hiukan kärjistäen todeten tutkijat esittävät, että UKTJ:n sijasta olisi syytä pyrkiä nostamaan teollisuusmaiden ns. elämisen laatua. Tämä voisi heidän olettamustensa mukaan johtaa siihen, että tuotannon marginaaleilta voisi tipahdella lisämuruja kolmannen maailman talouksille.

Tässäkin huomataan, että uuden talousjärjestelmän tavoitteita ja sisältöä alettiin määrätietoisesti vesittää melko tuoreeltaan sen hyväksymisen jälkeen.

William Diebold Jr. käsittelee mielenkiintoisessa artikkelissaan mm. liennytyksen ja talouspolitiikan suhdetta. Hän pohtii, johtiko liennytys länsiryhmän maat taloudelliseen hajaannukseen samassa suhteessa kuin kylmä sota taloudelliseen symbioosiin. Dieboldin näkemyksen mukaan juuri jyrkkä poliittinen kahtiajakautuminen auttoi läntistä maailmaa nopeaan taloudelliseen nousuun. 70-luvulle tultaessa jouduttiin sitten uusien vakavien taloudellisten haasteiden eteen: Poliittinen liennytys nosti Neuvostoliiton taloudellisesti mahtavaksi. Samanaikaisesti Diebold väittää kolmannen maailman maiden voimistuneen uhkaavasti öljykriisin voittojen myötä. Lääkkeeksi läntisen maailman talousanemiaan Diebold tarjoaa ns. kolmikantakonseptioita: Yhdysvaltain, Länsi-Euroopan ja Japanin on sulatettava taloudellinen voimansa yhteen. Ts. länsiryhmän on jälleen vyöttäydyttävä niin kuin kylmän sodan aikana kasvavaa taloudellista neuvostomahtia vastaan.

Teoksen turvallisuuspoliittisessa jaksossa tarkastellaan koko toisen maailmansodan jälkeistä kehitystä ja päädytään varsin seikkaperäiseen eurokommunismin analyysiin. Hans-Peter Schwarzin ja *Klaus Ritterin* esittämät arviot Neuvostoliiton sotilasmahdin räjähdysmäisestä kasvusta on tulkittava tuohon ajankohtaan sopiviksi, liennytyksen kuolemista kiirehtiviksi huolenilmaisuiksi. Koko liennytyskehitys nähdään hetkelliseksi häiriötilaksi, mikä ei tuottanut turvallisuusjärjestelmiin mitään rakenteellisesti uutta. Se tarjosi ainoastaan Neuvostoliitolle mahdollisuuden ryhtyä varustautumisrynnistykseen, minkä avulla se sittemmin on pitänyt jatkuvaa hyökkäysuhkaa Keski- ja Pohjois-Euroopassa.

Hans-Peter Schwarz tarjoaa yksilöidymmin muutaman läntistä turvallisuusjärjestelmää vahvistavan keinon. Tärkeimmälle tilalle hän nostaa kansojen poliittisen ja psykologisen herättämisen. Kaiketi asian tuntijat aistivat 70-luvun lopulle tultaessa rauhanliikkeen versomisen oireet.

Edelleen turvallisuusjärjestelmän sisäistä yhteistyötä tulisi kirjoittajien mielestä lisätä ja muotoja vetreyttää. Schwarz ja Ritter paheksuvat syvästi länsiliittolaisten nihkeää tapaa suhtautua sotilasbudjettien korottamiseen. Kärjistäen todettuna Yhdysvallat ja Saksan liittotasavalta vastaavat lähes tulokoon koko järjestelmän pyörittämisestä. Schwarz vertaa Länsi-Euroopan turvallisuuspoliittista yhteisöä kauniiseen naiseen, jota kukaan hänen pelkän viehätysvoimansa vuoksi ei halua omistaa. Erityisen voimakkaita nuhteita saavat Iso-Britannia ja Ranska. — Toki nyt tutkijoiden tyydytykseksi tiedämme tilanteen muuttuneen Isossa-Britanniassa.

Viimeisenä, joskaan ei merkityksettömimpänä keinona turvallisuusolojen kohentamiseksi neuvotaan aseidenriisuntaneuvottelujen tarpeellisuutta arvioimaan perusteellisesti uudelleen. Koska Neuvostoliiton konventionaalinen asevoima nähdään niin mursertavaksi, länsiliittoumalla ei yksinkertaisesti ole varaa luopua esim. risteilyohjauksen hyväksikäytöstä. Niin ikään kaavailut joukkojen supistamisesta ja ydinaseettomien vyöhykkeiden perustamisesta tarjoavat ainoastaan propagandistisia ja sotilaspoliittisia voittoja idälle.

Kirjoittajat kyllä toteavat, että Yhdysvaltain öykkärimäinen turvallisuuspoliittinen linja on herättänyt vastenmielisyyttä Länsi-Euroopan maissa. Yhdysvaltain läheneminen Neuvostoliittoon liennytyksen aikoihin, aseidenriisuntaneuvotteluihin ryhtyminen bilateraaliilla pohjalla tulkittiin Länsi-Euroopassa selänkääntötempuksi. Kuten Schwarz huomauttaa, ei Yhdysvallatkaan voi samanaikaisesti tanssia kaksissa häissä; olla johtavana ja päätöksiä sanelevana suurvaltana Atlantisessa yhteisössä ja samanaikaisesti pelata bilateralismia Neuvostoliiton kanssa, liittolaistensa selän takana.

Tuulet tuntuvat kuitenkin sitten kirjan ilmestymisen kääntyneen. Yhdysvaltain poliittisen johdon on läpäissyt ajatus, että Neuvostoliitto hautoo konventionaalista sotaa Keski-Euroopassa, että se strategisen ydinaseistuksensa turvin pystyy uhkaamaan Yhdysvaltoja millä hetkellä hyvänsä, että se sormeilee jatkuvasti kolmannen maailman konflikteja ja että se laivastomah-

tinsa turvin hallinnoi maailman meriä, aiheuttaen erityisesti länsiliittouman haavoittuvalle energiahuollolle kuristavan uhkan.

Edellä kuvattu kehitys, täydennettynä vielä länsiliittouman sisäisillä poliittisilla repeilyillä, oli jo vuosikymmenen vaihdetta lähestyttäessä luonut aivan uuden tilanteen Euroopassa. Puhtaisiin voimapoliittisiin päätelmiin tullen kirjoittajat varoittavat liennytyksen tapaisista seikkailuista, taloudellisista yhteistyökaavailuista Neuvostoliiton kanssa, aseidenriisuntaneuvotte- lujen takana piilevästä neuvostojuonittelusta ja Länsi-Euroopan maiden liiallisesta hyväuskoisuudesta turvallisuutensa suhteen. Yhdysvaltojen arvellaan olevan valmis turvallisuuspoliittisiin uhrauksiin Euroopassa, mutta ei toki pelkin lahjoituksin. Koko yhteisen läntisen ulkopoliittisen konseptin kestävyys punnitaan kirjoittajien mukaan viime kädessä sillä, missä määrin yhteisen uhkan edessä ymmärretään tinkiä omista kansallisista tavoitteista yhteisen edun nimissä.

Tämä 70-luvun lopulla johtavien, itä-länsi-suhteisiin perehtyneiden tutkijoiden kirjoittama teos tuotettiin varmastikin mittatyönä uusia kylmiä henkäyksiä herätteleville länsiliittouman ja ennen muuta Yhdysvaltain poliittisille voimille ja päättäjille. Kirja kaikessa masentavuudessaankin on yksi oivallinen osoitus siitä, ettei presidentti *Reagan* noussut yllättäen ja äkkiarvaamatta kaiken pahan alkuunpanijaksi.

Anne Eskelinen